

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 8 maja 2013 r. *

Swobodny przepływ osób — Rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 — Artykuł 12 —
Rozwiedziony małżonek obywatela państwa członkowskiego, który pracował w innym państwie
członkowskim — Pełnoletnie dziecko kontynuujące naukę w przyjmującym państwie członkowskim —
Prawo pobytu dla rodzica będącego obywatelem państwa trzeciego — Dyrektywa 2004/38/WE —
Artykuły 16 18 — Prawo stałego pobytu przysługujące członkom rodziny obywatela Unii, którzy nie są
obywatelami jednego z państw członkowskich — Legalny pobyt — Pobyt oparty na
wspomnianym art. 12

W sprawie C-529/11

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie
prejudycjalnym, złożony przez Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London
(Zjednoczone Królestwo), postanowieniem z dnia 2 czerwca 2011 r., które wpłynęło do Trybunału
w dniu 17 października 2011 r., w postępowaniu:

Olaitan Ajoke Alarape,

Olukayode Azeez Tijani

przeciwko

Secretary of State for the Home Department,

przy udziale:

AIRE Centre,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: R. Silva de Lapuerta (sprawozdawca), prezes izby, G. Arestis, J.C. Bonichot, A. Arabadjiev
i J.L. da Cruz Vilaça, sędziowie,

rzecznik generalny: Y Bot,

sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 13 listopada 2012 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu O.A. Alarape oraz O.A. Tijaniego przez Z. Jafferjiego, barrister,

* Język postępowania: angielski.

- w imieniu AIRE Centre przez A. Weissa, legal director, oraz A. Berry’ego, barrister,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez H. Walker, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez F. Saheed oraz B. Kennelly’ego, barristers,
- w imieniu rządu duńskiego przez C. Vanga, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez C. Tufvesson oraz M. Wilderspina, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 stycznia 2013 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 12 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz.U. L 257, s. 2), zmienionego dyrektywą 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. (Dz.U. L 158, s. 77) (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1612/68”), i art. 16 ust. 2, art. 17 ust. 3 i 4 oraz art. 18 wspomnianej dyrektywy 2004/38.
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy O.A. Alarape i jej synem O.A. Tijanim a Secretary of State for the Home Department (zwanym dalej „Secretary of State”) w przedmiocie oddalenia przez Secretary of State ich wniosku mającego na celu uzyskanie prawa stałego pobytu w Zjednoczonym Królestwie na podstawie dyrektywy 2004/38.

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 1612/68

- 3 Artykuł 12 rozporządzenia nr 1612/68, który nie znajduje się wśród przepisów tego rozporządzenia uchylonych przez dyrektywę 2004/38, przewidywał:

„Dzieci obywatela państwa członkowskiego, który jest lub był zatrudniony na terytorium innego państwa członkowskiego, mają dostęp do powszechnego systemu kształcenia, nauki zawodu oraz szkolenia zawodowego na takich samych warunkach jak obywatele tego państwa, jeżeli dzieci te mieszkają na jego terytorium.

Państwa członkowskie popierają wszelkie wysiłki zapewniające tym dzieciom możliwie najlepsze warunki uczestnictwa w zajęciach, o jakich mowa”.

Dyrektywa 2004/38

- 4 Artykuł 2 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

- 1) »obywatel Unii« oznacza każdą osobę mającą obywatelstwo państwa członkowskiego;

2) »członek rodziny« oznacza:

a) współmałżonka;

[...]

c) bezpośrednich zstępnych, którzy nie ukończyli dwudziestego pierwszego roku życia lub pozostają na utrzymaniu, oraz tych współmałżonka lub partnera, jak zdefiniowano w lit. b);

[...]

3) »przyjmujące państwo członkowskie« oznacza państwo członkowskie, do którego przybywa obywatel Unii w celu skorzystania z jego/jej prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu”.

5 Rozdział III wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo pobytu”, obejmuje jej art. 6–15. Artykuł 6 dotyczy „[p]rawa pobytu przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy”.

6 Artykuł 7 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Prawo pobytu przez okres przekraczający trzy miesiące”, brzmi następująco:

„1. Wszyscy obywatele Unii posiadają prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego przez okres dłuższy niż trzy miesiące, jeżeli:

a) są pracownikami najemnymi lub osobami pracującymi na własny rachunek w przyjmującym państwie członkowskim; lub

b) posiadają wystarczające zasoby dla siebie i członków ich rodziny, aby nie stanowić obciążenia dla systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego w okresie pobytu, oraz są objęci pełnym ubezpieczeniem zdrowotnym w przyjmującym państwie członkowskim; lub

c)

— są zapisani do instytucji prywatnej lub publicznej, uznanej lub finansowanej przez przyjmujące państwo członkowskie na podstawie przepisów prawnych lub praktyki administracyjnej, zasadniczo w celu odbycia studiów, włącznie z kształceniem zawodowym; oraz

— są objęci pełnym ubezpieczeniem zdrowotnym w przyjmującym państwie członkowskim i zapewnią odpowiednią władzę krajową, za pomocą oświadczenia lub innego równoważnego środka według własnego wyboru, że posiadają wystarczające zasoby dla siebie i członków rodziny, aby nie stanowić obciążenia dla systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego w okresie ich pobytu; lub

d) są członkami rodziny towarzyszącymi lub dołączającymi do obywatela Unii, który spełnia warunki określone w lit. a), b) lub c).

2. Prawo pobytu przewidziane w ust. 1 rozciąga się na członków rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, towarzyszących lub dołączających do obywatela Unii w przyjmującym państwie członkowskim, o ile tacy obywatele Unii spełniają warunki określone w ust. 1 lit. a), b) lub c).

3. Do celów ust. 1 lit. a) obywatel Unii, który nie jest dłużej pracownikiem najemnym lub osobą pracującą na własny rachunek, zachowuje status pracownika najemnego lub osoby pracującej na własny rachunek w następujących okolicznościach:

- a) jest okresowo niezdolny do pracy w wyniku choroby lub wypadku;
- b) pozostaje bez pracy w sposób niezamierzony, co jest należycie odnotowane, po okresie zatrudnienia przekraczającym jeden rok i zarejestrował się jako bezrobotny w odpowiednim urzędzie pracy;
- c) pozostaje bez pracy w sposób niezamierzony, co jest należycie odnotowane, po zakończeniu umowy o pracę na czas określony, obejmującej okres krótszy niż rok, lub po okresie niezamierzonego bezrobocia przez pierwsze dwanaście miesięcy i zarejestrował się jako bezrobotny w odpowiednim urzędzie pracy. W takim przypadku status pracownika zostaje zachowany nie dłużej niż przez sześć miesięcy;
- d) podejmuje kształcenie zawodowe. O ile obywatel Unii nie jest bezrobotny, zachowanie statusu pracownika wymaga, aby kształcenie było związane z poprzednim zatrudnieniem.

4. W drodze odstępstwa od ust. 1 lit. d) i ust. 2 powyżej jedynie współmałżonek, zarejestrowany partner, o którym mowa w art. 2 ust. 2 lit. b), i dzieci pozostające na utrzymaniu mają prawo pobytu jako członkowie rodziny obywatela Unii, który spełnia warunki określone w ust. 1 lit. c) powyżej. Artykuł 3 ust. 2 stosuje się do jego/jej bezpośrednich wstępnych oraz do tych jego/jej współmałżonka lub zarejestrowanego partnera, którym przyznane jest utrzymanie”.

- 7 Artykuł 12 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Zachowanie prawa pobytu przez członków rodziny w przypadku śmierci lub wyjazdu obywatela Unii”, stanowi:

„1. Bez uszczerbku dla akapitu drugiego, śmierć lub wyjazd obywatela Unii z przyjmującego państwa członkowskiego nie naruszają prawa pobytu członków jego/jej rodziny, którzy są obywatelami jednego z państw członkowskich.

Przed nabyciem prawa stałego pobytu osoby zainteresowane muszą spełnić warunki ustanowione w art. 7 ust. 1 lit. a), b), c) lub d).

2. Bez uszczerbku dla akapitu drugiego, śmierć obywatela Unii nie prowadzi do utraty prawa pobytu przez członków jego/jej rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich i którzy zamieszkiwali w przyjmującym państwie członkowskim jako członkowie rodziny przez okres nie krótszy niż jeden rok przed śmiercią obywatela Unii.

Przed nabyciem prawa stałego pobytu przez zainteresowane osoby ich prawo pobytu podlega wymogowi możliwości wykazania, że są pracownikami najemnymi lub osobami pracującymi na własny rachunek lub posiadają wystarczające środki dla siebie i członków ich rodziny, aby nie stanowić obciążenia dla systemu pomocy społecznej w przyjmującym państwie członkowskim przez okres pobytu, oraz są objęci ogólnym ubezpieczeniem zdrowotnym w przyjmującym państwie członkowskim, lub są członkami rodziny, już ustanowionej w przyjmującym państwie członkowskim, osoby, która spełnia te wymagania. »Wystarczające środki« zostały zdefiniowane w art. 8 ust. 4.

Członkowie rodziny, o których mowa, zachowują prawo pobytu wyłącznie na indywidualnej podstawie.

3. Wyjazd obywatela Unii z przyjmującego państwa członkowskiego lub jego/jej śmierć nie prowadzi do utraty prawa pobytu przez jego/jej dzieci lub rodzica, który sprawuje faktyczną opiekę nad dziećmi, bez względu na przynależność państwową, jeżeli dzieci zamieszkują w przyjmującym państwie członkowskim i są zapisane do instytucji edukacyjnej w celu studiowania tam, aż do momentu zakończenia ich studiów”.

- 8 Artykuł 13 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Zachowanie prawa pobytu przez członków rodziny w przypadku rozwodu, unieważnienia małżeństwa lub ustania zarejestrowanego związku partnerskiego”, stanowi:

„1. Bez uszczerbku dla akapitu drugiego, rozwód, unieważnienie małżeństwa obywatela Unii lub ustanie jego/jej zarejestrowanego związku partnerskiego, jak określono w art. 2 ust. 2 lit. b), nie narusza prawa pobytu członków jego/jej rodziny, którzy są obywatelami jednego z państw członkowskich.

Przed nabyciem prawa stałego pobytu zainteresowane osoby muszą spełniać warunki ustanowione w art. 7 ust. 1 lit. a), b), c) lub d).

2. Bez uszczerbku dla akapitu drugiego, rozwód, unieważnienie małżeństwa lub ustanie zarejestrowanego związku partnerskiego, o którym mowa w art. 2 ust. 2 lit. b), nie prowadzi do utraty prawa pobytu przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, jeżeli:

- a) przed rozpoczęciem postępowania rozwodowego lub postępowania w sprawie unieważnienia lub ustaniem zarejestrowanego związku partnerskiego, o którym mowa w art. 2 ust. 2 lit. b), małżeństwo lub zarejestrowany związek partnerski trwały co najmniej trzy lata, w tym jeden rok w przyjmującym państwie członkowskim; lub
- b) na mocy porozumienia między współmałżonkami lub partnerami, o których mowa w art. 2 ust. 2 lit. b), lub decyzją sądu współmałżonek lub partner, który nie jest obywatelem państwa członkowskiego, sprawuje opiekę nad dziećmi obywatela Unii; lub
- c) istnieją szczególnie trudne okoliczności, na przykład fakt bycia ofiarą przemocy domowej w trakcie trwania małżeństwa lub zarejestrowanego związku partnerskiego; lub
- d) na mocy porozumienia między współmałżonkami lub partnerami, o których mowa w art. 2 ust. 2 lit. b), lub decyzją sądu współmałżonek lub partner, który nie jest obywatelem państwa członkowskiego, posiada prawo odwiedzin nieletniego dziecka, pod warunkiem że sąd wyznaczył, że odwiedziny muszą odbywać się w przyjmującym państwie członkowskim, oraz tak długo, jak jest to konieczne.

Przed nabyciem prawa stałego pobytu przez zainteresowane osoby ich prawo pobytu podlega wymogowi możliwości wykazania, że są pracownikami najemnymi lub osobami pracującymi na własny rachunek, lub posiadają wystarczające środki dla siebie i członków ich rodziny, aby nie stanowić obciążenia dla systemu pomocy społecznej w przyjmującym państwie członkowskim przez okres pobytu, oraz są objęci ogólnym ubezpieczeniem zdrowotnym w przyjmującym państwie członkowskim, lub są członkami rodziny, już ustanowionej w przyjmującym państwie członkowskim, osoby, która spełnia te wymagania. »Wystarczające środki« zostały zdefiniowane w art. 8 ust. 4.

Członkowie rodziny, o których mowa, zachowują prawo pobytu wyłącznie na indywidualnej podstawie”.

- 9 W ramach rozdziału IV dyrektywy 2004/38, zatytułowanego „Prawo stałego pobytu”, art. 16, zatytułowany „Zasada ogólna dla obywateli Unii i członków ich rodziny”, brzmi następująco:

„1. Obywatele Unii, którzy legalnie zamieszkują w przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat, mają prawo stałego pobytu w tym państwie. Prawo to nie podlega warunkom przewidzianym w rozdziale III.

2. Ustęp 1 stosuje się również do członków rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich i legalnie zamieszkiwali wraz z obywatelem Unii w przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat.

3. Ciągłości pobytu nie naruszają przejściowe okresy nieobecności nieprzekraczające ogółem sześciu miesięcy w roku lub dłuższe okresy nieobecności z powodu obowiązkowej służby wojskowej, lub okresy nieobecności obejmujący 12 kolejnych miesięcy z ważnych powodów, na przykład ciąży i porodu, poważnej choroby, studiów, kształcenia zawodowego lub oddelegowania w innym państwie członkowskim lub państwie trzecim.

4. Po nabyciu prawa stałego pobytu można je utracić jedynie w wyniku nieobecności w przyjmującym państwie członkowskim przez okres przekraczający dwa kolejne lata”.

- 10 Artykuł 17 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Wyjątki dla osób, które zakończyły pracę w przyjmującym państwie członkowskim, i członków ich rodziny”, przewiduje przyznanie pod pewnymi warunkami tym osobom i członkom ich rodziny prawa stałego pobytu w przyjmującym państwie członkowskim przed upłynięciem nieprzerwanego okresu pięciu lat pobytu.

- 11 W ramach tegoż rozdziału IV art. 18 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Nabycie prawa stałego pobytu przez niektórych członków rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich”, przewiduje:

„Bez uszczerbku dla art. 17, członkowie rodziny obywatela Unii, do których zastosowanie mają art. 12 ust. 2 i art. 13 ust. 2 i którzy spełniają warunki w nich ustanowione, nabywają prawo stałego pobytu po legalnym zamieszkiwaniu w przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat”.

Prawo Zjednoczonego Królestwa

- 12 Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 [rozporządzenie w sprawie imigracji z Europejskiego Obszaru Gospodarczego z 2006 r., zwane dalej „rozporządzeniem z 2006 r.”] weszło w życie w dniu 30 kwietnia 2006 r. i ma na celu dokonanie transpozycji przepisów dyrektywy 2004/38 do prawa Zjednoczonego Królestwa.

- 13 Artykuł 10 rozporządzenia z 2006 r. stanowi:

„1) Do celów niniejszego rozporządzenia »członek rodziny, który zachował prawo pobytu« oznacza z zastrzeżeniem ust. 8 osobę, która spełnia warunki określone w ust. 2, 3, 4 lub 5.

[...]

5) Osoba spełnia warunki niniejszego ustępu, jeżeli:

- a) przestała być członkiem rodziny osoby uprawnionej w następstwie ustania małżeństwa lub cywilnego związku partnerskiego wspomnianej osoby uprawnionej;

- b) przebywała w Zjednoczonym Królestwie zgodnie z niniejszym rozporządzeniem w chwili ustania małżeństwa lub związku;
 - c) spełnia warunki określone w ust. 6; oraz
 - d) spełnia jeden z następujących warunków:
 - i) przed rozpoczęciem postępowania, które doprowadziło do ustania małżeństwa lub cywilnego związku partnerskiego, małżeństwo lub cywilny związek partnerski trwały co najmniej trzy lata i podczas tego okresu małżonkowie lub partnerzy cywilni zamieszkiwali w Zjednoczonym Królestwie przez co najmniej rok;
 - ii) były małżonek lub partner cywilny osoby uprawnionej sprawuje pieczę nad dzieckiem osoby uprawnionej;
 - iii) byłemu małżonkowi lub partnerowi cywilnemu osoby uprawnionej przysługuje prawo do osobistej styczności z dzieckiem osoby uprawnionej poniżej 18 roku życia, a sąd nakazał, by prawo to było wykonywane w Zjednoczonym Królestwie; lub
 - iv) szczególnie trudne okoliczności wymagają zachowania prawa pobytu w Zjednoczonym Królestwie przez daną osobę, na przykład fakt, że ona sama lub inny członek rodziny byli ofiarami przemocy domowej w trakcie trwania małżeństwa lub cywilnego związku partnerskiego.
- 6) Warunkiem przewidzianym w niniejszym ustępie jest okoliczność, zgodnie z którą dana osoba:
- a) nie jest obywatelem [Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)], ale gdyby była obywatelem EOG, byłaby pracownikiem najemnym lub osobą pracującą na własny rachunek, lub osobą, która może sama się utrzymać zgodnie z art. 6; lub
 - b) jest członkiem rodziny osoby objętej pkt a).
- [...]”.
- 14 Artykuł 15 rozporządzenia z 2006 r., zatytułowany „Prawo stałego pobytu”, stanowi:
- „1) Prawo stałego pobytu na terytorium Zjednoczonego Królestwa przysługuje:
- a) obywatelowi EOG, który przebywał w Zjednoczonym Królestwie zgodnie z niniejszym rozporządzeniem nieprzerwanie przez okres pięciu lat;
 - b) członkowi rodziny obywatela EOG, który sam nie jest obywatelem EOG, lecz przebywał w Zjednoczonym Królestwie wraz z obywatelem EOG zgodnie z niniejszym rozporządzeniem nieprzerwanie przez okres pięciu lat;
 - c) pracownikowi lub osobie prowadzącej działalność gospodarczą, którzy zaprzestali działalności;
 - d) członkowi rodziny pracownika lub osoby prowadzącej działalność gospodarczą, którzy zaprzestali działalności;
 - e) osobie, która była członkiem rodziny pracownika lub osoby prowadzącej działalność gospodarczą, jeśli:
 - i) pracownik lub osoba prowadząca działalność gospodarczą zmarli;

- ii) członek rodziny zamieszkiwał z nimi do czasu ich śmierci; oraz
 - iii) pracownik lub osoba prowadząca działalność gospodarczą przebywali w Zjednoczonym Królestwie nieprzerwanie przez przynajmniej dwa lata bezpośrednio przed śmiercią, lub jeśli śmierć była skutkiem wypadku przy pracy albo choroby zawodowej;
- f) osobie, która:
- i) przebywała w Zjednoczonym Królestwie zgodnie z niniejszym rozporządzeniem nieprzerwanie przez okres pięciu lat, i
 - ii) na końcu tego okresu była członkiem rodziny, który zachował prawo pobytu.

2) Prawo stałego pobytu nabyte na podstawie niniejszego rozporządzenia można utracić jedynie w przypadku nieobecności w Zjednoczonym Królestwie przez okres przekraczający dwa następujące po sobie lata.

[...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 15 Olaitan Ajoke Alarape i jej syn O.A. Tijani, będący oboje obywatelami Nigerii, urodzili się, odpowiednio, w dniu 9 lipca 1970 r. oraz w dniu 28 lutego 1988 r. Po osiedleniu się w Zjednoczonym Królestwie uzyskali w lipcu 2004 r. i w sierpniu 2005 r. dokumenty pobytowe jako, odpowiednio, małżonek obywatela państwa członkowskiego zatrudnionego na terytorium innego państwa członkowskiego i zstępny poniżej 21 roku życia lub na utrzymaniu, przy czym ważność tych dokumentów upływała w dniu 17 lutego 2009 r.
- 16 Podczas pobytu w Zjednoczonym Królestwie O.A. Alarape wykonywała działalność na własny rachunek w niepełnym wymiarze czasu pracy, uzyskując miesięczny dochód około 1 600 GBP. Uiszczala podatki oraz składki na zabezpieczenie społeczne.
- 17 Olukayode Azeez Tijani pobierał naukę w pełnym wymiarze od czasu przybycia do Zjednoczonego Królestwa, początkowo w szkole, następnie w London Metropolitan University i wreszcie w London South Bank University. W chwili przedłożenia Trybunałowi wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym był formalnie przyjęty na uniwersytet w Edynburgu w celu przygotowania doktoratu. Co do zasady na czas nauki planował zamieszkać w Edynburgu (Zjednoczone Królestwo). W latach 2006–2008 pracował w niepełnym wymiarze godzin.
- 18 Decyzją z dnia 29 stycznia 2010 r. Secretary of State oddalił wnioski skarżących w postępowaniu głównym o przyznanie im prawa stałego pobytu w Zjednoczonym Królestwie na podstawie dyrektywy 2004/38. W dniu 16 lutego 2010 r. O.A. Alarape otrzymała rozwód.
- 19 Skarga wniesiona na wspomnianą decyzję Secretary of State przez skarżących w postępowaniu głównym została oddalona przez First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) ze względu na to, że skarżący ci nie wykazali zdaniem tego sądu, iż członek rodziny, który jest obywatelem Unii, wykonywał w Zjednoczonym Królestwie prawa wynikające z traktatu WE w rozpatrywanym okresie, jako że dowody przedstawione w tym względzie świadczą, iż zainteresowany miał status pracownika najemnego tylko w okresie pomiędzy kwietniem 2004 r. a kwietniem 2006 r. Sąd ten odrzucił także argumentację skarżących w postępowaniu głównym, zgodnie z którą, po pierwsze, O.A. Alarape zachowała swoje prawo pobytu po rozwodzie, a po drugie, poprzez tę decyzję oddalającą zostało naruszone przysługujące im podstawowe prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

- 20 W ramach postępowania wszczętego w wyniku wniesienia do sądu odsyłającego środka odwoławczego od wyżej wymienionego orzeczenia First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) skarżący w postępowaniu głównym podnieśli po raz pierwszy argument oparty na art. 12 rozporządzenia nr 1612/68.
- 21 Sąd odsyłający uważa, że First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) mógł naruszyć prawo, nie badając w postępowaniu głównym ewentualnych skutków art. 12 rozporządzenia nr 1612/68. W tym względzie sąd ten podnosi, że takie skutki powinny być zostać zbadane z urzędu, tak że okoliczność, iż na artykuł ten nie powołali się w pierwszej instancji skarżący w postępowaniu głównym, nie może mieć wpływu na postępowanie.
- 22 W tych okolicznościach Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London, postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy aby rodzic mógł zostać uznany za »rodzica sprawującego faktycznie pieczę«, tak aby wywodzić prawo pobytu z uprawnienia dziecka powyżej 21 roku życia korzystającego z prawa dostępu do kształcenia na podstawie art. 12 rozporządzenia nr 1612/68 [...], dziecko to musi:
- a) pozostawać na utrzymaniu takiego rodzica;
 - b) zamieszkiwać w gospodarstwie domowym tego rodzica; oraz
 - c) otrzymywać od tego rodzica wsparcie emocjonalne?
- 2) Jeśli dla celów uzyskania takiego pochodnego prawa pobytu nie jest konieczne wykazanie przez rodzica spełnienia wszystkich powyższych warunków, to czy wystarczy wykazanie spełnienia tylko jednego z nich albo tylko dwóch z nich?
- 3) W odniesieniu do [pytania pierwszego lit. b)], czy można nadal uznawać, że dorosłe studiujące dziecko zamieszkuje w tym samym gospodarstwie domowym z jednym z rodziców lub z obojgiem rodziców, jeśli dziecko to mieszka poza domem na czas studiów (z wyjątkiem wakacji i niektórych weekendów)?
- 4) W odniesieniu do [pytania pierwszego lit. c)], czy wsparcie emocjonalne udzielane przez rodzica musi charakteryzować się szczególną cechą (mianowicie zażyłością lub bliskością fizyczną), czy też wystarczy, jeśli polega ono na normalnym związku emocjonalnym pomiędzy rodzicem a dorosłym dzieckiem?
- 5) Czy korzystanie przez nieprzerwany okres ponad pięciu lat z wynikającego z prawodawstwa Unii prawa pobytu na mocy art. 12 rozporządzenia nr 1612/68 [...] kwalifikuje do uzyskania prawa stałego pobytu na podstawie rozdziału IV dyrektywy 2004/38 [...], dotyczącego »prawa stałego pobytu«, oraz do uzyskania wydania na swoją rzecz karty pobytu na podstawie art. 19 teźże dyrektywy?».

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pierwszych czterech pytań

- 23 Poprzez swoje cztery pierwsze pytania, które należy rozpatrywać łącznie, sąd odsyłający dąży co do istoty do ustalenia, jakie warunki musi spełnić rodzic dziecka powyżej 21 roku życia, które uzyskało dostęp do kształcenia na podstawie art. 12 rozporządzenia nr 1612/68, aby nadal korzystać z pochodnego prawa pobytu na podstawie tegoż artykułu.

- 24 W pierwsze kolejności należy zauważyć, że osiągnięcie pełnoletności nie ma bezpośredniego wpływu na prawa przyznane dziecku w art. 12 rozporządzenia nr 1612/68 stosownie do wykładni nadanej temu artykułowi przez Trybunał, jako że przy uwzględnieniu ich przedmiotu i celu zarówno prawo dostępu do kształcenia przewidziane w tym artykule, jak i związane z tym prawo pobytu dziecka trwają do chwili ukończenia przez nie nauki (wyrok z dnia 23 lutego 2010 r. w sprawie C-480/08 Teixeira, Zb.Orz. s. I-1107, pkt 78, 79).
- 25 I tak, skoro zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zakres stosowania art. 12 rozporządzenia nr 1612/68 obejmuje także studia wyższe, chwila zakończenia przez dziecko nauki może nastąpić po osiągnięciu przez nie pełnoletności (zob. ww. wyrok w sprawie Teixeira, pkt 80 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 26 W drugiej kolejności, co się tyczy przysługującego rodzicowi pochodnego prawa pobytu, należy przypomnieć, iż Trybunał orzekł już, że w sytuacji gdy dzieci korzystają na podstawie art. 12 rozporządzenia nr 1612/68 z prawa do kontynuowania nauki w przyjmującym państwie członkowskim, podczas gdy rodzicom, którzy sprawują nad nimi pieczę, grozi utrata prawa pobytu, odmówienie tym rodzicom możliwości pozostania w przyjmującym państwie członkowskim w okresie nauki dzieci w szkole mogłoby prowadzić do pozbawienia dzieci prawa, jakie zostało im przyznane przez prawodawcę Unii (zob. wyrok z dnia 23 lutego 2010 r. w sprawie C-310/08 Ibrahim i Secretary of State for the Home Department, Zb.Orz. s. I-1065, pkt 30).
- 27 Podobnie orzeczono już, że fakty, iż rodzice określonych dzieci rozwiedli się w międzyczasie, iż tylko jedno z rodziców jest obywatelem Unii oraz iż ten rodzic nie jest już pracownikiem migrującym w przyjmującym państwie członkowskim, nie mają żadnego znaczenia w tym względzie (zob. wyrok z dnia 17 września 2002 r. w sprawie C-413/99 Baumbast i R, Rec. s. I-7091, pkt 63; a także ww. wyrok w sprawie Ibrahim i Secretary of State for the Home Department, pkt 29).
- 28 Ponadto, co się tyczy pochodnego prawa pobytu przysługującego rodzicowi sprawującemu pieczę nad dzieckiem, które osiągnęło pełnoletność i które korzysta z prawa do odbywania nauki w przyjmującym państwie członkowskim, Trybunał orzekł już, że nawet jeśli dziecko to jest co do zasady w stanie się utrzymywać, prawo przysługujące wspomnianemu rodzicowi może jednakże się przedłużyć po osiągnięciu tego wieku, gdy dziecko nadal wymaga obecności i pieczy tego rodzica, aby móc kontynuować i ukończyć naukę. Do sądu odsyłającego należy ocena, czy tak jest rzeczywiście w postępowaniu głównym (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Teixeira, pkt 86).
- 29 Natomiast jeśli korzystający z prawa pobytu na podstawie art. 12 rozporządzenia nr 1612/68 przestanie wymagać obecności i troski rodzica, który sprawował nad nim pieczę, aby móc kontynuować i ukończyć naukę w przyjmującym państwie członkowskim, przysługujące temu rodzicowi pochodne prawo pobytu w tym państwie członkowskim wygasa w chwili osiągnięcia pełnoletności przez wspomnianego korzystającego (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Teixeira, pkt 87).
- 30 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 35–37 opinii, kwestia, czy pełnoletnie dziecko nadal wymaga obecności i pieczy rodzica, aby kontynuować i ukończyć naukę, jest okolicznością faktyczną, której ocena należy wyłącznie do sądu krajowego. W tym względzie sąd ów będzie mógł uwzględnić okoliczności i wskazówki znaczące dla sporu w postępowaniu głównym, które świadczyłyby o rzeczywistej konieczności, takie jak w szczególności wiek dziecka, zamieszkiwanie w gospodarstwie rodzinnym lub potrzeba uzyskiwania wsparcia od rodziców pod względem finansowym lub uczuciowym w celu kontynuowania i ukończenia nauki.
- 31 W rezultacie na cztery pierwsze pytania należy odpowiedzieć, że rodzic dziecka, które osiągnęło pełnoletność i które uzyskało dostęp do kształcenia na podstawie art. 12 rozporządzenia nr 1612/68, może nadal korzystać z pochodnego prawa pobytu na podstawie tegoż artykułu, jeśli jego obecność i piecza są wciąż niezbędne, aby dziecko to mogło kontynuować i ukończyć naukę, czego ocena należy do sądu odsyłającego przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności rozpatrywanej przez niego sprawy.

W przedmiocie pytania piątego

- 32 Poprzez pytanie piąte sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy okresy pobytu w przyjmującym państwie członkowskim ukończone przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, wyłącznie w oparciu o art. 12 rozporządzenia nr 1612/68 i przy niespełnieniu warunków wymaganych do korzystania z prawa pobytu na podstawie dyrektywy 2004/38 mogą być wzięte pod uwagę dla celów nabycia przez tych członków rodziny prawa stałego pobytu w rozumieniu tej dyrektywy.
- 33 W tym względzie należy zauważyć, że dyrektywa 2004/38 dotyczy dwóch różnych sytuacji, w których członkowie rodziny obywatela Unii niebędący obywatelami jednego z państw członkowskich mogą nabyć prawo stałego pobytu w rozumieniu tej dyrektywy. Po pierwsze, według art. 16 ust. 2 wspomnianej dyrektywy prawo stałego pobytu, o którym mowa w art. 16 ust. 1, przysługuje również wspomnianym członkom rodziny, jeśli legalnie zamieszkiwali oni wraz z tym obywatelem w przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat. Artykuł 17 tejszej dyrektywy przewiduje pod pewnymi warunkami wyjątki dla osób, które zakończyły pracę w przyjmującym państwie członkowskim, i członków ich rodziny. Po drugie, zgodnie z art. 18 dyrektywy 2004/38 członkowie rodziny obywatela Unii, o których mowa w art. 12 ust. 2 i art. 13 ust. 2 tej dyrektywy i którzy spełniają warunki w nich ustanowione, nabywają prawo stałego pobytu po legalnym zamieszkiwaniu w przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat.
- 34 Dla celów zastosowania art. 16 ust. 2 dyrektywy 2004/38 należy stwierdzić, że nabycie prawa stałego pobytu przez niektórych członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, zależy w każdym razie od tego, po pierwsze, czy obywatel ten sam spełnia warunki określone w art. 16 ust. 1 tej dyrektywy, i po drugie, czy wspomniani członkowie zamieszkiwali z nim w rozpatrywanym okresie.
- 35 Co się tyczy warunków, które powinien spełnić obywatel Unii, należy zauważyć, iż w odniesieniu do art. 16 ust. 1 dyrektywy 2004/38 Trybunał, dokonawszy analizy celów oraz ogólnego i szczególnego kontekstu, w który wpisuje się ta dyrektywa, orzekł już, że przez pojęcie legalnego pobytu, wynikające z zawartego w tym przepisie zwrotu „którzy legalnie zamieszkują”, należy rozumieć pobyt zgodny z warunkami przewidzianymi w tejszej dyrektywie, w szczególności z warunkami określonymi w jej art. 7 ust. 1, i że wobec tego pobyt, który jest zgodny z prawem państwa członkowskiego, lecz nie spełnia warunków określonych w tym art. 7 ust. 1, nie może być uznany za „legalny” w rozumieniu jej art. 16 ust. 1 (wyrok z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawach połączonych C-424/10 i C-425/10 Ziółkowski i Szeja, Zb.Orz. s. I-14035, pkt 46, 47).
- 36 Co się tyczy nabycia prawa stałego pobytu przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, wspomniany w pkt 34 niniejszego wyroku obowiązek zamieszkiwania z tym obywatelem w przyjmującym państwie członkowskim w rozpatrywanym okresie pociąga za sobą konieczne i równoczesne istnienie przysługującego im prawa pobytu na podstawie art. 7 ust. 2 dyrektywy 2004/38 jako członkom rodziny towarzyszącym temu obywatelowi lub do niego dołączającym.
- 37 Wynika z tego, że dla celów nabycia prawa stałego pobytu przez niektórych członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, na podstawie art. 16 ust. 2 dyrektywy 2004/38 mogą być wzięte pod uwagę wyłącznie okresy pobytu tych członków spełniające warunki przewidziane w jej art. 7 ust. 2.
- 38 Podobnie, odsyłając do art. 12 ust. 2 i art. 13 ust. 2 dyrektywy 2004/38, art. 18 tej dyrektywy wyznacza granice prawa stałego pobytu, którego dotyczy, w zakresie, w jakim, po pierwsze, takie prawo pobytu przysługuje tylko członkom rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich i których prawo pobytu zostaje zachowane w przypadku śmierci tego obywatela,

rozvodu, unieważnienia małżeństwa lub ustania zarejestrowanego związku partnerskiego, oraz po drugie, wspomniane prawo pobytu jest uzależnione od warunku, zgodnie z którym przed nabyciem prawa stałego pobytu zainteresowani mogą sami wykazać, że spełniają te same warunki, o których mowa w art. 7 ust. 1 lit. a), b) lub d) dyrektywy 2004/38.

- 39 W rezultacie wyłącznie okresy pobytu spełniające warunki przewidziane przez dyrektywę 2004/38 mogą być wzięte pod uwagę dla celów nabycia przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, prawa stałego pobytu w rozumieniu tej dyrektywy.
- 40 Okoliczność, że członek rodziny obywatela Unii niebędący obywatelem jednego z państw członkowskich przebywał w państwie członkowskim wyłącznie na podstawie art. 12 rozporządzenia nr 1612/68, nie może z tego względu mieć żadnego wpływu na nabycie prawa stałego pobytu w rozumieniu dyrektywy 2004/38.
- 41 Wniosku tego nie może podważać stwierdzenie dokonane w wyroku z dnia 7 października 2010 r. w sprawie C-162/09 Lassel, Zb.Orz. s. I-9217, zgodnie z którym dla celów nabycia prawa stałego pobytu na podstawie art. 16 ust. 1 dyrektywy 2004/38 należy uwzględniać okresy pięciu lat nieprzerwanego pobytu ukończone przed upływem terminu do dokonania transpozycji tej dyrektywy w danym państwie członkowskim zgodnie z przepisami prawa Unii obowiązującymi przed tą datą.
- 42 W pierwszej kolejności, jak wynika z pkt 33–39 niniejszego wyroku, wyłącznie okresy pobytu spełniające warunki przewidziane przez dyrektywę 2004/38 mogą być bowiem wzięte pod uwagę dla celów nabycia przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, prawa stałego pobytu w rozumieniu tej dyrektywy.
- 43 W drugiej kolejności należy zauważyć, że w postępowaniu, w którym zapadł ww. wyrok w sprawie Lassel, kwestia statusu zainteresowanej jako „pracownika” w rozumieniu prawa Unii i tym samym okoliczność, iż zainteresowana spełniała warunki przewidziane w art. 7 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2004/38, nie były przedmiotem dyskusji.
- 44 Oczywiście jest prawdą, że w zakresie, w jakim większość okresów pobytu zainteresowanej w danym państwie członkowskim została ukończona przed dyrektywą 2004/38, wspomniane okresy mogły zostać ukończone wyłącznie „zgodnie z przepisami prawa Unii obowiązującymi przed” tą dyrektywą. Jednakże takie sformułowanie ww. wyroku w sprawie Lassel należy rozumieć w ramach pytań postawionych przez sąd odsyłający, które dotyczyły nie materialnych warunków legalnego pobytu w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 2004/38, lecz traktowania okresów pobytu spełniających te warunki ukończonych przed datą transpozycji wspomnianej dyrektywy w tym państwie członkowskim.
- 45 Natomiast pojęcie legalnego pobytu wynikające z zawartego w art. 16 ust. 1 dyrektywy 2004/38 zwrotu „którzy legalnie zamieszkują” zostało po raz pierwszy poddane analizie w ww. wyroku w sprawach połączonych Ziółkowski i Szeja.
- 46 Ponadto należy przypomnieć, że dyrektywa 2004/38, po pierwsze, ma na celu odejście od sektorowego i fragmentarycznego podejścia do prawa swobodnego przemieszczania się i pobytu, po to, aby ułatwić korzystanie z tego prawa poprzez przygotowanie jednego aktu prawnego kodyfikującego i weryfikującego instrumenty prawa Unii poprzedzające tę dyrektywę, a po drugie, ustanawia w odniesieniu do prawa pobytu w przyjmującym państwie członkowskim system stopniowy, który – będąc w istocie powtórzeniem etapów i warunków przewidzianych w poprzedzających tę dyrektywę różnych instrumentach prawa Unii oraz orzecznictwie – ostatecznie prowadzi do prawa stałego pobytu (ww. wyrok w sprawach połączonych Ziółkowski i Szeja, pkt 37, 38).

- 47 Zatem określenie „przepisy prawa Unii obowiązujące przed” dyrektywą 2004/38, o których mowa w pkt 40 ww. wyroku w sprawie Lassal, należy rozumieć jako odnoszące się do przepisów, które dyrektywa ta skodyfikowała, zmieniła i uchyliła, a nie do przepisów, na które dyrektywa ta nie miała wpływu, takich jak art. 12 rozporządzenia nr 1612/68.
- 48 Przy uwzględnieniu powyższego na pytanie piąte należy odpowiedzieć, że okresy pobytu w przyjmującym państwie członkowskim ukończone przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, wyłącznie w oparciu o art. 12 rozporządzenia nr 1612/68 i przy niespełnieniu warunków wymaganych do korzystania z prawa pobytu na podstawie dyrektywy 2004/38 nie mogą być wzięte pod uwagę dla celów nabycia przez tych członków rodziny prawa stałego pobytu w rozumieniu tej dyrektywy.

W przedmiocie kosztów

- 49 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Rodzic dziecka, które osiągnęło pełnoletność i które uzyskało dostęp do kształcenia na podstawie art. 12 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty, zmienionego dyrektywą 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r., może nadal korzystać z pochodnego prawa pobytu na podstawie tegoż artykułu, jeśli jego obecność i piecza są wciąż niezbędne, aby dziecko to mogło kontynuować i ukończyć naukę, czego ocena należy do sądu odsyłającego przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności rozpatrywanej przez niego sprawy.**
- 2) **Okresy pobytu w przyjmującym państwie członkowskim ukończone przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, wyłącznie w oparciu o art. 12 rozporządzenia nr 1612/68, zmienionego dyrektywą 2004/38, i przy niespełnieniu warunków wymaganych do korzystania z prawa pobytu na podstawie tej dyrektywy nie mogą być wzięte pod uwagę dla celów nabycia przez tych członków rodziny prawa stałego pobytu w rozumieniu tej dyrektywy.**

Podpisy